

*Сметана І. І.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства
і мовної підготовки іноземних громадян
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

ЗВЕРТАННЯ В ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Анотація. У статті висвітлено основні підходи в мовознавстві до вивчення звертання, розглянуто статус та функції звертання в структурі речення. На матеріалі збірки «Сад божественних пісень» Г. Сковороди встановлено, що апелятиви активно вживаються автором, утворюючи неповторний колорит та стиль письменника. Досліджено, що найчастіше митець послуговується риторичними звертаннями, у яких у ролі апелятивів виступають метафоризовані номени, тобто назви емотивів, птахів, предметів, явищ дійсності. Уживаються для того, щоб привернути увагу до об'єкта зображуваного, викликати в адресата певне ставлення до нього, збільшити експресивність мовлення. Вокативні речення використовуються задля особливої ритмізації мовлення, створення поетичної динаміки, загального інтонаційного малюнку твору. Власне звертання представлено рідше, здебільшого письменник приділяє увагу саме постаті Ісуса Христа, називаючи його Христе, Ісусе, Бог, Давидів сину тощо. Новозавітна містерія гріховідкуплення, смерті й воскресіння Божого Сина становить семантичне ядро цього образу.

Найчастотнішими в поетичних текстах є звертання, виражені іменниками в кличному відмінку, але також вживаються апелятиви у формі називного відмінка, множини та середнього роду, вони надають особливого стильового ефекту поетичному наративу. Зазначено, що звертання виконують номінативну, апелятивну, вокативну та експресивну функції. З'ясовано, що поет активно продукує як однокомпонентні, так і багатокомпонентні конструкції, останні з яких подають детальний опис суб'єкта, до якого спрямована мова, відтворюють певні його риси і ставлення митця. Виявлено, що в мовній тканині Г. Сковороди активно вживаються звертання, підсилені вигуками о, рідше ой, ах, гей, які передають різноманітні почуття та переживання, надають поезії додаткового стилістичного забарвлення.

Ключові слова: звертання, риторичні звертання, вокативні речення, власне звертання, напівриторичні конструкції, кличний відмінок, тип, функція, структура, семантика.

Постановка проблеми. Поетичний текст є естетичним засобом опосередкованої комунікації й становить єдність форми і змісту; служить образному розкриттю теми, яка постає перед адресатом у вигляді мовних одиниць, що виконують комунікативну функцію. Звертання є одним із найважливіших компонентів комунікативного акту. Воно зазвичай задає тон усьому висловленню та подальшому спілкуванню.

Звертання здавна посідало виняткове місце в синтаксисі української мови і дотепер перебуває в полі зору лінгвістів. Незважаючи на розмаїтість і широку розробленість цього

питання в мовознавстві, проблема лінгвістичного статусу звертання не є усталеною й однозначною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти вивчення звертання й досі привертають увагу багатьох мовознавців, таких як Н.П. Вольвак, О.В. Гриценко, Н.О. Данилюк, І.В. Зензєря, Л.В. Кожухова, А.Ю. Маслова, В.А. Олійников, В.П. Пономаренко, М.С. Скаб та інші. У сучасній лінгвістичній літературі існують різні погляди на природу категорії звертання. Поряд із терміном форми звертання використовуються апелятив, вокатив, комунікативне звертання, еквівалент речення.

Уперше ця мовна одиниця стала предметом дослідження у праці Ф.І. Буслаєва, який під терміном звертання розумів засіб для вираження відношень між співрозмовниками, і виокремив його зі складу головних та другорядних членів речення [1, с. 277].

Таку позицію підтримували Д.М. Овсянко-Куликовський, О.М. Пешковський, О.О. Шахматов. Вони розглядали звертання серед «слів і висловів, що не входять до складу речення, а прилягають до речення, що стоять при ньому»; за змістом звертання пов'язані з реченням, але формально вони «лишаються елементами, що внутрішньо чужі реченню...» [2, с. 404-407] О.О. Потєбня у своїй праці «Із записок з російської граматики» змішує синтаксичні функції підмета і звертання, зазначає, що у наших мовах єдині відмінки, здатні виражати підмет – це називний і кличний. Згідно з цим кличний, як і називний, маючи визначену діяльність в реченні, розташований не поза ним, а в ньому [3].

Ці погляди поділяли І.К. Кучеренко, Є.К. Тимченко та інші. Перший з дослідників зазначає, що вокатив може бути підметом, прикладкою та одночленним спонукальним реченням. Визначення кличного відмінка як звертання, на думку цього мовознавця, не розкриває якісної характеристики цієї форми, при цьому не виявляється його особливості як члена речення, специфіка його граматичної семантики [4, с. 31].

Більшість сучасних лінгвістів сходяться на визначенні, яке запропонував Ф.І. Буслаєв. Отже, звертання – інтонаційно виділений компонент речення, що називає істоти чи персоніфіковані предмети, яким адресоване мовлення. Основне призначення звертання полягає в тому, щоб спонукати слухача звернути увагу на слова співрозмовника. Звертання не є членом речення та надає висловленню певного стилістичного забарвлення.

Мета статті – проаналізувати семантичні значення та будову звертань, визначити функціональні типи та стилістичні

тичну вагомість цих конструкцій у поетичному доробку Григорія Сковороди.

Об'єктом дослідження є поетична збірка «Сад божественних пісень» Г. Сковороди, предмет дослідження – синтаксичні, функційні та семантичні характеристики звертань у структурі поетичного тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розрізняють власне звертання, риторичні звертання, напівриторичні конструкції та звертання-речення. Власне звертання позначає конкретну особу, до якої спрямоване мовлення, і розраховане на реакцію цієї особи.

Риторичні звертання формально нічим не відрізняються від власне звертань. Однак щодо змісту й призначення вони (риторичні звертання) не являють собою засіб спонукати співрозмовника до відповіді, а використовуються як стилістичний прийом, як спосіб відтворити стан мовця, його вподобання, думки, почуття. Крім загальних та власних назв людей, у ролі риторичних звертань можуть виступати найменування речей, рослин і тварин, абстрактних понять, імена міфічних персонажів та історичних осіб.

Риси власне звертань і риторичних звертань поєднують у собі напівриторичні конструкції. Такі звертання спрямовані до конкретних осіб, розраховані на реакцію, хоч і не безпосередню, і водночас передають емоційний стан мовця.

Крім розглянутих типів звертань, є звертання-речення (вокативні речення). Такі речення нерозчленовано відтворюють якусь думку і характеризуються звертальною інтонацією. Залежно від контексту речення-звертання можуть передавати захоплення, відчай, гнів, радість, прохання, заклик, заборону, пересторогу [5, с. 294–296].

За своїм морфологічним вираженням звертання може бути: іменником у кличному відмінку (вокативі); іменником, субстантивованим прикметником, дієприкметником або числівником у формі, ідентичній з формою називного відмінка (номінативі). Називний відмінок звертання характеризується специфічною окличною інтонацією, не властивою називному відмінку підмета [5, с. 294].

Вершиною літературної творчості Г. Сковороди є його поезія, якою він займався з кінця 50-х і до середини 80-х років XVIII століття. Перші його пісні створені ще в Переяславі у 1757 р. 30 оригінальних поетичних творів, написаних у 60–70-х роках, автор десь після 1785 р. об'єднав за жанрово-тематичними ознаками у збірку «Сад божественних пісень». Поетичну творчість Г. Сковорода розпочав уже зрілою людиною, сформованим письменником-філософом. У віршах і піснях він висловлював ті ж думки й почуття, що й у філософських творах, опрацьовував переважно теми про щастя людини, її місце в житті, роздумував про її моральні і духовні цінності. Його поетичній творчості властиві значне формально-поетичне і тематичне розмаїття, глибина думки, яскрава барокова образність, символічно-алегоричний поетичний реквізит.

За жанровими ознаками «Сад божественних пісень» можна вважати збіркою духовної лірики. Кожна з «пісень» збірки мала мелодію, складену самим автором. Беручи в основу кожної пісні «зерно» зі Святого Письма, Сковорода лише у небагатьох творах дотримувався наперед заданого мотиву, він обробляв тему по-своєму, спирався на літературну і народнопоетичну традиції [6, с. 26–27].

У збірці «Сад божественних пісень» представлено 30 пісень, символічна цифра, з епіграфом до кожної з них зі Священного Писання [7]. Як зазначив архієпископ І. Ісіченко, «30-річний вік визнавався старозавітною громадою необхідним для початку проповідницького й учительного служіння» [8]. У Новому Завіті євангеліст Лука зазначає, що «Сам Ісус, розпочинаючи, мав років із тридцять» (Лк. 3:23). Тому збірка пісень була написана досвідченою, зрілою людиною, а досягнення зрілості дає змогу навчати інших [8].

Г. Сковорода в поетичних творах використовує різноманітні апелятиви, а також вокативні речення. Розглянемо звертання в поетичному доробку письменника з погляду класифікації О.Д. Пономарева. Як зазначалося раніше, мовознавець виділяє такі типи звертань: власне звертання, риторичні, напівриторичні конструкції та звертання-речення (вокативні речення). У творах митця, ці типи представлені по-різному. Найчастіше трапляються риторичні звертання, їх приблизно 50% від загальної кількості. Риторичні звертання філософ використовує для відтворення стану ліричного героя, його думок, почуттів: *Пропadaйте, думи трудні І міста багатолюдні!* [6, с. 60]; *Ах ти, нудьго проклята! Ся докучлива печаль / Гризе мене затята, як міль плаття чи ржа сталь. / Ах ти, скуко, ах ти, муко, люта муко! / Де не буду, все з тобою всюди всякий час, / Ти, як риба з водою, завжди біля нас. / Ах ти, скуко, ах ти, муко, люта муко!* [6, с. 66]. Туга глибоко проникає у творчість філософа, вона пов'язана з символами темряви, лихого години й перешкоджає йому досягнути душевної свободи. Як зазначає В. Ерн, «вона завжди з ним, вона вже з дитинства гризе його душу, гризе безперервно й боляче; він відчуває себе безсилим боротися з нею, лютує в ньому, як дикий звір; вона викликає у нього крик і сльози» [9, с. 78]. Він намагається з нею боротися, удаючись до ритуальних заклинань: *Геть, печале, геть відсіть! Не нівеч ти красних сіл! / Біжи собі в болот, у підземні ворот.* [6, с. 51]; *Печале, прощай! Прощай! Прощай, зла утробо! / Вже кволості край, бо встав я із гроба.* [6, с. 64]

У поетичному доробку Г. Сковороди виокремлюємо реченнєві вокативні конструкції, вони становлять 40%: *О мій новий Адаме! Прегарний ти син! / О всьогосвітній сраме! О буйство Афіні!* [6, с. 55]; *Роде плотський! Невігласи!* [6, с. 58]; *О світе вабний!* [6, с. 64].

У сучасній лінгвістиці найбільш докладно проаналізувала синтаксичну організацію вокативних речень М.О. Голіченко. Мовознавець дослідила комунікативно-прагматичні функції вокативних речень в українському художньому та політичному дискурсах, узагальнила основні підходи дослідників до визначення статусу цих конструкцій, їхнього місця в системі синтаксичних одиниць, обґрунтувала авторську кваліфікацію вокативних речень [10, с. 17].

Р.М. Гайсіна, пояснюючи механізм виникнення вокативних конструкцій, зазначає: «Речення, що стоїть після звертання, ніби розшифровує – виражає конкретніше й розчленовано елемент повідомлення, вкладений мовцем у звертання. Не було б цього речення, звертання зіграло б ту саму роль. Тому звертання й речення, яке йде за ним, можна вважати певною мірою мовними дуплетами. Природно, що один із мовних дуплетів може втрачатися, у такому разі звертання бере на себе цілком те саме змістове навантаження, яке повинно було б мати наступне речення. Так унаслідок контамінації звертання

з певним емоційним чи інтелектуальним змістом постає особливий тип речення – вокативне речення» [11, с. 13].

Апеляція вокативних речень у поетичному доробку Г. Сковороди різноманітна, у них філософ звертається як до конкретних, так і до абстрактних понять: *Ізраїле! Гідри-звіра / Чи велика в ньому міра, / Треба зрозуміти.* [6, с. 61]; *О щастя, світ мій прясний! О щастя, цвіт мій прекрасний!* [6, с. 69]; *Оболоки геть невірні!* [6, с. 73]; *Ах, утіхо і радість! О сердечна сладість!* [6, с. 80]; *Плоть і світе! Пекло люте! / Все в тобі наскрізь отрута, / Щелепами позіхаєш / Іусе підряд ковтаєш, / Як минути сімі?* [6, с. 62]. В останньому прикладі автор наділяє світ хтонічними рисами, змальовуючи його якоюсь демонічною істотою. У 20 піснi, звертаючись до світу, Г. Сковорода висловлює свої бунтарські настрої, антидеспотичні погляди: *Світе! Світе безпорадний! / Вся надія у царях! / Берег, думаєш, безадний? / Вихор розмете цей прах. / Непорочність – це Сігор, повір, / А невинність – ось небесний двір. / Туди лети і там почий!* [6, с. 67].

Третю за кількістю вживання групу становлять власне звертання. У таких реченнях Г. Сковорода найчастіше звертається до Ісуса Христа, називаючи його Христе, Ісусе, Бог, Давидів сину, Пастирю наш і це не випадково, адже цей біблійний образ має неабияке значення в доробку митця, він інтертекстуально присутній у 25 із 30 поезій «Саду божественних пісень». Ліричний герой Г. Сковороди звертається до Ісуса на «Ти», як-от: *Чи хто мене від тебе зможе відвернуть, / А чи вогонь із неба схочу я задуть? / Хай весь світ – у забуття, / Лиш в тобі життя, о Ісусе! / Веди мене з собою, в горну путь на хрест, / Радий жити над горою, кину земну персть. / Смерть твоя – то життя, / Жовч – солодке пиття, о Ісусе! / Рани твої бідові – то моя печать, / А твої вінок терновий – слави благодать, / Твої цей поносний хрест, / Хвала мені і честь, о Ісусе!* [6, с. 54]. Митець тричі виносить вокатив *о Ісусе* на кінець строфи, підкреслюючи тим саме мотив проникнення у невідоме, де Ісус є втіленням божественного.

Найменшу групу становлять напівриторичні звертання: *Ідь здоровий, цілий, отче.* [6, с. 73]; *Святий мій Боже і віків творець, / Стверди, що клав був ти на скрижалі, / Нехай потягне з кінця в кінець / Наш світ, як тягнуть магніти сталь. / Коли неправо бачить десь око, / Навчи хуткіше, отче ти мій, / Людей ти бачиш, сидиш високо, – / Думок даремних в них різнобій.* [6, с. 56]; *Кинь, о друже мій, безділля, / Дорожити варто днем, / Зразу ти берись до діла – / Час безслідно промайне!* [6, с. 71].

Питання функціональних особливостей звертання неодноразово слугувало об'єктом вивчення в мовознавстві. Традиційно вважається, що загальна функція звертання полягає у називанні адресати мовлення, але, залежно від конкретного комунікативного завдання, може виконувати й кілька функцій. О.В. Селіванова виділяє апелятивну, тематичну, перформативну, фактичну, риторичну, експресивну та стилістичну функції звертання [12, с. 161]. Л.П. Рижова – соціально-регулятивну, інтенціональну, перлокутивну й перформативну; функцію, що ідентифікує, і функцію, що характеризує [13, с. 76, 78]. Н.Д. Арутюнова розглядає звертання як адресат повідомлення або адресат мовлення, підкреслюючи номінативну функцію, що визнається однією з конститутивних ознак звертання та поєднується з модальною, «актомовленнєвою» функцією [14, с. 365–366].

У мовній тканині Г. Сковороди всі слова, до яких звертається мовець, структурно виражені окремими повнозначними словами, які митець може повторювати для підкреслення емоційності, експресивності, сполученнями слів, вокативними реченнями. Також конструкції зі звертанням можуть становити безсполучникові чи сполучникові ряди: *Ах ти, скуко, ах ти муко, люта муко!* [6, с. 66]; *Гей, поля, поля зелені, / Поля, цвітом оздобленні, / Ах, долини, балки, / І могили, й пагорки!* [6, с. 60].

У мовно-комунікативному континуумі звертання позначають власні назви людей (імена, прізвища, по батькові); назви спорідненості і свояцтва; назви осіб за родинною, соціальною, національно-етнічною ознакою; назви осіб за певними характеристичними ознаками (зовнішніми, внутрішніми, позитивними, негативними). Номінативно-контактна функція є не метою, а способом адресації. За допомогою цієї функції мовець виділяє адресата з-поміж інших осіб [15, с. 93].

Часто поет ускладнює звертальну номінацію епітетами, що допомагає краще зрозуміти ліричного героя, його стан, думки, погляди: *Різномовнії народи, разом з нами порадійте, / Ангельській хори всі в небі славу пійте!* [6, с. 54]; *Ах ти, нудьго проклята! О докучлива печаль!* [6, с. 66]; *Світе безпорадний!* [6, с. 67]; *Мандрівні хай цезнуть страхи, / Сніте, подорожні прахи, / А слухняні добрі коні / Хай несуть як по долоні / У щасливий слід, мов гладенький лід.* [6, с. 73]; *О неситий ад!* [6, с. 78]; *Вишніх наук саде святий, / Лист рожевий і цвіт твій красний, / Прийми собі весняний вид!* [6, с. 75]. Для підсилення характеристики, виразності, митець відриває епітет від об'єкта зображення: *Краю, порадій, щасливий, – / Муж приходить добротливий.* [6, с. 74].

Григорій Сковорода активно послуговується звертаннями, підсиленними вигуками. Вигуки можна вважати «спеціалізованими емотивами, можливо – основним засобом вираження емоцій, оскільки саме вираження емоцій є їх основним функціональним навантаженням» [16, с. 91]. Вигуки, вжиті у поетичних текстах, передають різноманітні почуття та переживання, найчастіше разом зі звертанням філософ використовує емоційний вигук *о*, рідше *ой*, *ах*, *гей*: *О мій новий Адаме! Прегарний ти син! О всьогосвітній сраме! О буйство Афін!* [6, с. 55]; *О діброво, о зелена!* [6, с. 59]; *О Христе!* [6, с. 65]; *О нерозгаданий це слід! / О перемоги новий рід! / О сине Давидів!* [6, с. 63]; *О пагін Давида!* [6, с. 64]; *Ой ти пташко-жовтобоко, / Не клади гнізда високо, / А клади його на лужку, / На зеленому моріжку* [6, с. 65].

Більшість звертань у поетичному доробку митця за морфологічним вираженням є іменниками, це власні та загальні назви. Нормативною формою іменника в звертальній номінації є кличний відмінок, але інколи використовують називний. У формах множини та середнього роду кличний відмінок збігається з називним, тобто в цих формах вони морфологічно не відрізняються. У мовній тканині Г. Сковороди найбільш поширена є форма кличного відмінка: *Рости, благодавче наш, новий ходатавче наш!* [6, с. 52]; *І ти, швидкотекучий, повернися, Йордане, / Прийди скоро хрестити Христа, Іоанне!* [6, с. 53]; *О Ісусе, нам ти люба відрадість!* [6, с. 55]; але достатня кількість і іменників у називному відмінку, множині та середнього роду: *Слухай, небо і земля! Нині ужаснився, / Море, безднами всіма, погідно двигнися!* [6, с. 53]; *О щастя, світ мій прясний! / О щастя, цвіт мій прекрасний!* [6, с. 69]; *Ми тебе зовсім марнуєм, / О життя щасливий час!* [6, с. 71]; *Ангели, знижай-*

теся, до землі спускайтеся, / Бог, що сотворив нам віки, живе нині з чоловіком, / Станьте з хором, всім собором, / Веселіться, адже з нами Бог! [6, с. 52]; Красноглядні ліси, стежки від-слоніте, / Передтечу Іоанна до Христа впусти́те. [6, с. 54].

Трапляються і такі звертання, у яких поєднано кличний відмінок із називним в одній конструкції: *Плоть і світе!* [6, с. 62]; *Ах, утіхо і радість!* [6, с. 80].

У творчості Г. Сковороди є звертання, виражені субстантивним прикметником, але це поодинокі апелятиви: *Щастя, а де ти живеш? Мудрії, скажіте!* [6, с. 68]; *Щасний, хто його пізнає* [6, с. 74].

Висновки і пропозиції. Отже, у поетичному доробку автор активно живає різні типи звертань за семантикою (найчастіше це сакральні образи, навколишнє середовище, емотиви), структурою та морфологічним вираженням. Звертання, представлені в аналізованих текстах, найчастіше виражені формою кличного відмінка іменника, виконують номінативну, апелятивну, вокативну та експресивну функції, виділяються стилістичною виразністю та надають поетичному мовленню багатогранності. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в аналізі звертальних номінацій у прозових текстах Григорія Сковороди.

Література:

1. Буслаев Ф.И. Историческая грамматика русского языка [Текст]. Москва: Учпедгиз, 1959. 623 с.
2. Слиньюк І.І. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання: Навч. посібник. Київ: Вища шк., 1994. 670 с.
3. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. Т. IV. Вып. II. Москва: Просвещение, 1979. 406 с.
4. Кучеренко І.К. Категорія відмінка в сучасній українській мові [Текст]. Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1961. 52 с.
5. Сучасна українська мова: Підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; За ред. О.Д. Пономарева. 2-ге вид., перероб. Київ: Либідь, 2001. 400 с.
6. Сковорода Г. Твори: у 2 т. Київ: АТ «Обереги», 1994. Т. 1 / Передм. О. Мишанича. 528 с.
7. Линник М.М. Світ символів Григорія Сковороди у збірці «Сад божественних пісень». Наукові записки НаУКМА. Літературознавство. 2018. Т. 1. С. 14–19.
8. Ісиченко Ігор, архієп. Сакральний простір «Саду божественних пісень» Григорія Сковороди. URL: <http://www.bishop.kharkov.ua/articles/sakralnij-prostir-sadu-bozestvennihpisen-grigoria-skovorodi>.
9. Эрн В. Сковорода: жизнь и учение. Москва: Тов-во типографии А. И. Мамонтова, 1912. 345 с.
10. Голіченко М.О. Комунікативно-прагматичні функції вокативних речень в українському та політичному дискурсах: автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2018. 19 с.
11. Гайсина Р.М. Средства речевого контакта в современном русском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 «Русский язык». Саратов, 1967. 22 с.

12. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля. Київ, 2006. 716 с.
13. Рыжова Л.П. Коммуникативные функции обращений. Семантика и прагматика синтаксических единств. Калинин, 1981. С. 76–84.
14. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл: Логико-семантические проблемы. Москва: Наука, 1976. 383 с.
15. Дмитрієва Д. М. Функційно-комунікативні вияви звертання в сучасній українській прозі (на матеріалі романів А. Кокотюхи та С. Жадана). *Вісник Донецького національного університету. Серія Б : Гуманітарні науки*. Вінниця, 2015. № 1 / 2. С. 91–97.
16. Могутова Н.В. Основные проблемы использования эмотивных языковых единиц для придания высказыванию естественности и эмоциональности (на примере английских междометий). *Язык, коммуникация и социальная среда*. Воронеж: ВГТУ, 2002. Вып. 2. С. 88–93.

Smetana I. Address in the poetic discourse of Grigory Skovoroda

Summary. The article highlights the main approaches in linguistics to the study of address, considers the status and functions of address in the sentence structure. Based on the material of the collection "Garden of Divine Songs" by H. Skovoroda, it was established that the author actively uses epithets, creating a unique flavor and style of the writer. It has been studied that the artist most often uses rhetorical appeals in which metaphorized nomen act as appellatives, i.e. the names of emotions, birds, objects, and phenomena of reality. They are used in order to draw attention to the depicted object, to evoke a certain attitude towards it in the addressee, and to increase the expressiveness of speech. Vocative sentences are used for special rhythmization of speech, creation of poetic dynamics, general intonation pattern of the work. The address itself is presented less often, mostly the writer pays attention to the figure of Jesus Christ, calling him Christ, Jesus, God, son of David, etc. The New Testament mystery of atonement, death and resurrection of the Son of God constitutes the semantic core of this image.

The most frequent in poetic texts are addresses expressed by nouns in the vocative case, but appellatives in the form of the nominative case, plural and neuter are also used, they give a special stylistic effect to the poetic narrative. It is noted that appeals perform nominative, appellative, vocative and expressive functions. It was found that the poet actively produces both single-component and multi-component constructions, the latter of which provide a detailed description of the subject to whom the speech is directed, reproduce certain of his features and the attitude of the artist. It was found that in the speech fabric of H. Skovoroda, addresses are actively used, reinforced by exclamations of oh, less often oh, ah, hey, which convey various feelings and experiences, give the poetry an additional stylistic color.

Key words: address, rhetorical address, vocative sentences, proper address, semi-rhetorical constructions, vocative case, type, function, structure, semantics.